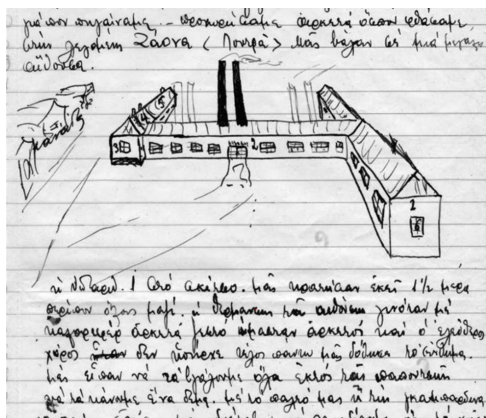

Του Δημήτρη Δουλγερίδη, έντυπη έκδοση Εφημερίδας [ΤΑ ΝΕΑ, 12.3.2018](#)

Προδημοσίευση από τη νέα έκδοση με το αποκατεστημένο χειρόγραφο του Θεσσαλονικίου σεφαραδίτη εβραίου Μαρσέλ Νατζαρή, ο οποίος εργάστηκε ως ζόντερκομαντο στο Αουσβιτς - Μπιρκενάου και το έθαψε στον περίβολο του στρατοπέδου.

Πέρασε πολλές ημέρες βλέποντας τους Ναζί να διασκεδάζουν με ανθρώπους που έμπαιναν στα «ντους» ακούγοντας τις κραυγές τους. Γι' αυτό και υπέφερε από εφιάλτες στο υπόλοιπο της ζωής του. Αγαπούσε τη θάλασσα της γενέτειράς του Θεσσαλονίκης και την κουβαλούσε μέσα του, ακόμη και όταν «δούλευε στους νεκρούς» - μια φράση σπαρακτική με την οποία ο γιος του, Αλμπέρτος, περιγράφει την εργασία του ως ζόντερκομαντο στο Αουσβιτς - Μπιρκενάου το 1944. Ήταν ένας από τους ελάχιστους επιζώντες αυτής της ομάδας και έγραψε ένα από τα 9 χειρόγραφα που βρέθηκαν θαμμένα στον περίβολο των κρεματορίων του στρατοπέδου, γνωστά ως «κύλινδροι του Αουσβιτς», όπως σημειώνεται στην έκδοση «Χειρόγραφα, 1944 - 1947» που ανασυστήνει την ιστορία του (από τις εκδόσεις Αλεξάνδρεια στις 14/3). Ήταν ένας, αλλά έγραφε για την ψυχή εκατομμυρίων, όπως απαιτούσε η ουμανιστική «ψυχή» του Ταλμούδ:

«Μετά μισή ώρα ανοίγαμε τις πόρτες και άρχιζε η δουλειά μας. Μεταφέρναμε τα πτώματα των αθώων αυτών γυναικόπαιδων ως τον ανεβατήρα που τους πήγαινε στον θάλαμο των φούρνων και από εκεί τους βάζανε στους φούρνους όπου έκαιγαν χωρίς τη βοήθεια καυσίμου ύλης λόγω του λίπους που έχουν. Από έναν άνθρωπο δεν έβγαιναν παρά 1/2 οκά περίπου στάχτη [...] την οποία οι Γερμανοί μάς ανάγκαζαν να την κοπανίσουμε, να την περάσουμε από ένα χοντρό κόσκινο και μετά το έπαιρνε ένα αυτοκίνητο και το ρίχνει στο ποτάμι που περνάει από κοντά μας, Βιστούλα, και έτσι εξαφανίζονται το κάθε ίχνος».

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΒΑΝΙΑ ΣΤΟ ΑΟΥΣΒΙΤΣ. Ο Μαρσέλ Νατζαρή, σεφαραδίτης Εβραίος, γεννήθηκε το 1917 στη Θεσσαλονίκη και πολέμησε ως έφεδρος δεκανέας στην

Αλβανία. Ήταν μεταξύ των συγκεντρωμένων Εβραίων στην Πλατεία Ελευθερίας στις 11 Ιουλίου 1942 και στη συνέχεια στάλθηκε από τους Ναζί σε καταναγκαστικά έργα στη Μενεμένη. Όταν απελευθερώθηκε κατάφερε να ξεφύγει από τη Θεσσαλονίκη και εντάχθηκε στις τάξεις του ΕΛ.ΑΣ. Συνελήφθη από τους Γερμανούς και βασανίστηκε στα κρατητήρια της οδού Μέρλιν, στις φυλακές Αβέρωφ και στο στρατόπεδο του Χαϊδαρίου. Όπως γράφει στην κατατοπιστική εισαγωγή η Φραγκίσκη Αμπατζοπούλου, καθηγήτρια Νεοελληνικής Φιλολογίας στη Φιλοσοφική Σχολή του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, όταν αποκαλύφθηκε η εβραϊκή του καταγωγή στάλθηκε με την τελευταία αποστολή Εβραίων από την Αθήνα στο Αουσβιτς. Εκεί υποχρεώθηκε να δουλέψει στη διαβόητη ομάδα που είχε επιφορτιστεί με τις χειρωνακτικές «εργασίες» στην αλυσίδα θανάτου που έστησαν οι Ναζί:

«Όλοι γυμνοί προχωρούσαν στον θάλαμο του θανάτου. Μέσα εκεί είχαν βάλει Γερμανοί στο ταβάνι σωλήνες [...] για να νομίσουν ότι ετοιμάζουν το λουτρό. Με το μαστίγιο στο χέρι οι Γερμανοί τους ανάγκαζαν να συμπτυχθούν για να χωρέσουν όσο το δυνατόν περισσότερους, ένα πραγματικό κουτί σαρδέλες από ανθρώπους, μετά έκλειναν την πόρτα ερμητικά. Τα κουτιά Γκαζιού έρχονταν με το αυτοκίνητο του Γερμ. Ερυθρού σταυρού με δύο S.S...».

Η ΕΞΕΓΕΡΣΗ. Ο Νατζαρή έγραψε ένα δεύτερο χειρόγραφο όταν επέστρεψε στη Θεσσαλονίκη - ως καταδικασμένος σε θάνατο που μόλις είχε αποδράσει. Σε αυτό περιγράφει την αντιστασιακή δράση του την περίοδο της κατοχής στα βουνά της Ρούμελης, τη σύλληψη και τα βιώματά του στο Αουσβιτς, καθώς και τη συμμετοχή μαζί με άλλους έλληνες Εβραίους στην εξέγερση των ζόντερκομαντο τον Οκτώβριο του 1944, όπου «έστω διά ολίγα λεπτά ευρέθησαν ελεύθεροι»:

«Στο Κρεματόριο III οι Γερμανοί ήρθαν με τους καταλόγους των 200... Μόλις αρχίσαν και φωνάζαν τους Ελληνες, αυτοί δεν απαντούσαν και, σε μια στιγμή, πετιέται κάποιος Ελληνας και φωνάζει: "Θα γίνη ναι ή όχι το ντου;". Και αμέσως όλοι, όπως ήταν, αρχίσαν και πετούσαν στους 3 Γερμανούς ό,τι είχαν, τους τραυμάτισαν, σκότωσαν πιθανώς και έναν, αυτοί όμως, αντί να εξορμήσουν έξω από το προαύλιο του κρεματορίου, συγκεντρωθήκαν εντός αυτού. Εν τω μεταξύ, οι Γερμανοί ειδοποιηθέντες κατέφθασαν με φορτηγά αυτοκίνητα και αρχίσαν το θέρισμα, τότες άρχισε η σύγχυση. Οι ευρισκόμενοι εντός του κρεματορίου βάλαν φωτιά και, λόγω του καπνού, αναγκάστηκαν να εξέλθουν, όπου οι Γερμανοί τους θέριζαν. Οι εναπομείναντες παραδόθηκαν, όπου ήταν ο Βίκος, Μωίς και Ιζάκ. Οι Γερμανοί τους εγύμνωσαν και τους σκότωναν, ανά δέκα, και ο ένας κολλητά στον άλλον για να μην πιάνουνε πολύ τόπο».

Το χειρόγραφο που ο Νατζαρή είχε τοποθετήσει σε ένα θερμός και έθαψε στον περίβολο του Κρεματορίου III - σαν μια μπουτίλια στη θάλασσα - ανακαλύφθηκε στις 24 Σεπτεμβρίου 1980. Εκείνη την ημέρα φοιτητές από τη Δασονομική Σχολή προσέφεραν εργασία στο Μουσείο του Αουσβιτς και καθάριζαν τη γύρω περιοχή από ξερά χόρτα. Την τσάντα με το θερμός ανακάλυψε πρώτος ο φοιτητής Λέσλαβ Ντιρτς, σε βάθος 30 - 40 εκατοστών, και την παρέδωσε στο Μουσείο. Είναι 12 σελίδες κομμένες από σημειωματάριο, φθαρμένες από την υγρασία και τη γραφή δυσανάγνωστη σε πολλά σημεία. Όταν διαπιστώθηκε ότι ήταν γραμμένες στα

ελληνικά, οι υπεύθυνοι τις έστειλαν στο υπουργείο Εξωτερικών της Πολωνίας κι από εκεί απευθύνθηκαν στην ελληνική πρεσβεία στη Βαρσοβία. Τα δύο χειρόγραφα πήραν τη μορφή βιβλίου για πρώτη φορά το 1991 με τον τίτλο «Μαρσέλ Νατζαρή, Χρονικό 1941 - 1945», το οποίο, όμως, κυκλοφόρησε ιδιωτικά από το μη κερδοσκοπικό ίδρυμα Ετς Αχαΐμ που υπάγεται στην Ισραηλιτική Κοινότητα Θεσσαλονίκης.

Η τωρινή έκδοση - με απόφαση της κόρης του Νατζαρή, Νέλλης, και του γιου του - περιλαμβάνει, εκτός από τα πλήρη και αποκατεστημένα κείμενα, μελέτες του ρώσου ιστορικού Πάβελ Πόλιαν για την εξέγερση του ζόντερκομαντο, του ερευνητή Αντρέας Κίλιαν σχετικά με τη δράση του Νατζαρή στο Αουσβιτς - Μπιρκενάου μέσα από αφηγήσεις συγκρατουμένων του, των Πάβελ Πόλιαν και Αλεξάντρ Νικιτιάεβ (ειδικός σε τεχνολογίες Πληροφορικής) για την τεχνική της αποκρυπτογράφησης του πρώτου χειρογράφου, καθώς κι έναν πίνακα των Ελλήνων που δούλεψαν στο ζόντερκομαντο.

Αξίζει μια δεύτερη σκέψη πάντως για τους Έλληνες αυτούς, όπως υπενθύμισε τον περασμένο Ιανουάριο στην ομιλία του στην Εθνική Βιβλιοθήκη ο Σταύρος Ζουμπουλάκης («Για το Ολοκαύτωμα», εκδ. Πόλις): «Ας αφήσουμε τα ψέματα. Τους αγαπημένους μας γείτονες Εβραίους τους αφήσαμε να χαθούν και, όταν τους πήραν οι Γερμανοί για να τους οδηγήσουν στα στρατόπεδα της εξόντωσης, εμείς λεηλατήσαμε τα σπίτια τους και τα μαγαζιά τους. Το Ολοκαύτωμα θέτει υπό διαρκή δοκιμασία την ηθική μας συνείδηση...».

ΠΗΓΗ: [Εφημ. ΤΑ ΝΕΑ](#)